

megértéséig, ahogy a boldogságtól sikitva ismétli apja korholó szavait: Ja, Lümmel, Lümmel, Lümmel! — olyan pár másodperces jelenete a filmnek, amelyért egymagáért érdemes lenne végignézni a darabot, még ha nem Krauss játszaná Yorcket és nem csupa elsőrangú erő állna a legkisebb színészi posztón, akkor is!

Mert parádés szereposztása van a filmnek. A mindössze három jelenetben megjelenő császár hamleti figuráját a legnagyobb német «János király», az «Ariane» c. filmből, mint Bergner partnere ismert Rudolf Forster alakítja. Egy Fridrich Kayssler, Raoul Aslan, Theodor Loos, Paul Otto, Jacob Tiedtke adják a színészi együttest Krauss köré. A rendezés színvonalas, nem zseniális, nincs benne semmi újszerű, de hibátlan, kifogástalan. Gustav Ucicky munkája. A német kritikusok egy része szemére vetette, hogy a szövegíró Hans Müllerrel együtt megstilizálták a történelmet. Minket magyarokat nem érdekel, vajjon pontosan így pergett-e le 1812-ben Yorck históriája, vagy sem? Mi csak a *filmet* nézzük...

Természetes, hogy a színészilag annyira tökéletes filmek, mint a Yorck is, elkényeztetik a közönséget és az nem hajlandó elfogadni még a közepes színházi előadásokat sem, de ebben nem a hangosfilm a hibás, hanem a — színház. Amíg *csak* színház létezett, *mindent* «be lehetett adni» a theatralis élmény után sóvárgó embereknek. A rádió, a maga zene népszerűsítő munkájával csak a gyenge és közepes hangversenyeknek s operaelőadásoknak ártott, mert a közönség

hozzászokott ahhoz, hogy hetenkint legalább egyszer világnagyságoktól hallja kedvenc zenedarabjait. Ugyanígy a hangosfilm is csak a gyenge, művészi program nélküli színházaknak árt. Csak akkor veri le a színházakat, ha a színház olyat akar nyújtani, amit a film jobban tud és viszont: az a film azonnal megbukik, amelyik olyat akar adni, amit a színház jobban. Érdekes, hogy a par excellence színházi színészek, mint egy Fritzi Massary, Käthe Deorsch, Helene Thimig, Bajor Gizi a hangosfilm ellenére is tömegeket vonzanak: mert játékuik valami elemezhetetlen sajátosság révén csak a színházról hat, a közönséggel csak az *eleven kapcsolatban* találkozik. Egy Reinhardt, ez az abszolút színházi ember nem tud filmet csinálni, de színházi rendezései egyszerre két-három világárosban vonzanak zsúfolt házakat. A mozi tehát nem a színház lenézhető fotografikus reprodukciója, hanem lényegében teljesen más, *autonom törvényű* művészet.

A hangosfilm a maga rohanó fejlődésével példamutatója lehet öreg testvéreinek, a színházaknak, amely csak megsértett hiúságból haragszik. Példamutató nem abban, hogy most utánozni kezdje a filmet, mint sokan gondolják, hanem hogy végre felhagyjon értelmetlen pózaival és céltudatlan kapkodásaival, mélyen önmagába tekintsen és felismerve úgy saját időtlen lényegét, mint a mai kor igazi arcát, azt nyujtsa végre, amit *csak* a színház tud nyújtani.

(München.)

Németh Antal.

Képzőművészet.

Ernst-múzeum.

A *Munkácsy-Céh* kiállítása s a vele kapcsolatos sorsjáték ismét a festők és szobrászok sanyarú helyzetére te-

reli a figyelmet. A jól szervezett, ifjú egyesület ezúttal nemcsak erkölcsi, hanem anyagi sikerről is gondoskodott, a kiállított művek nagy százlékát megvásárolta a sorsolás céljaira.

Az út, amelyen elindult, kétségtelenül a legcélravezetőbb. Állam és város nem tud vagy alig-alig tud eleget tenni a kulturával szemben fennálló súlyos kötelezettségeinek. Nem valószínű, hogy a közeli jövőben nagyobb megrendelés vagy vásárlás intézményesen rendezhetné a művészek kétségbeejtő helyzetét. Így hát nincs más hátra, mint a közönség felé vezető utat egyengetni. Boldog békeidőkben ez az út nyitva állott, sőt a vásároló közönség legnagyobb tömege magánosokból tevődött össze. Most újból e kapcsolat kimélyítéséhez kell visszatérni, bármennyire is leromlott azóta a vásárlók anyagi ereje. Nem kétséges, hogy a mai közönség is el tudná tartani az ország jó művészeit, a hiba az, hogy a kiválóak árnyékában a dilettantizmus szörnyen elszaporodott (hozzávetőleges becslés szerint egyedül Budapesten kb. 2000 «művész» él abból, hogy alkotásait eladja s légió a száma a másképp elhelyezkedett műkedvelőknek) s az úgynevezett műkereskedelem sippal-dobbal dolgozó vezérei mindent megtesznek, hogy a közönség ízlését a saját selejtes árujukig lerontsák. A Munkácsy-Céh nagy lendülettel induló, értékes munkája elé két nagy akadály tornyosul: a dilettánsok tömege s a fiatal festőket éhbérért kiuzorázó üzleti szellem. Ha ezeket el tudja takarítani útjából, megérdemelt sikere lesz.

Az Ernst-múzeumi kiállításon — melyhez egy kisebb, a Nemzeti Szalonban felállított iparművészeti rész csatlakozott — feltűnt a képek aránylag kitűnő színvonala, melyet az ügyes rendezés még jobban hangsúlyozott. Konzervatívok és modernnek egyaránt alkotásaik javával vettek részt, ami azért is örvendetes, mert ilyenkor a két tábor között kimélyült szakadék nem látszik oly mélynek, mint máskor. Remélhetőleg a társaság felbuzdul a sikeren s tovább halad nemes célja felé, melynek el-

érését a művészet minden igaz barátja őszintén kívánhatja.

A legújabb kiállításon hat festő és egy szobrász szerepelt, legnagyobb részüknek ez az első bemutatkozása. *Basch* Edith finom szinkulturájú festőnő, aki különösen az arcképfestés terén számíthat további sikerekre. *Fried* Pál édeskés impresszionizmusa és lélektelen tarkasága nem kelt jó hatást. *Gergely* Tibor ötletes grafikákat állított ki, első bemutatkozásnak kevés, amivel felvonult, de ez a kevés reményeket ébreszt. *Réfi-Kády* János rézkarcai meglehetősen szárazok, olykor üresen is hatnak.

A kiállítás két legérdekesebb festője *Román* György és *Dési* Huber István. Az előbbi víziószerű vásznakot állított ki, oly képeket, melyek sejtelmes tartalmukkal is érdekesek akarnak lenni. Képcímei is jellemzőek: *Foghúzás* 1820-ban, *Boszorkánykergetés*, *Akasztás* a cirkuszban stb. A mese néha ártalmára van a képnek. *Torló-dás*, zsúfoltság keletkezik miatta, általában *Román* még erősen küzd a kompozíció problémáival. Sajátos előadási módjától azonban nem lehet megtagadni bizonyos elismerést. Kétségtelen, hogy van festői kulturája s ha lidércnyomásos rémképeit lassan levetkőzi, jó festővé válhat. *Dési* Huber István vele szemben maga a kiszámítottság. A fiatal franciák nyomán jár, szerkesztéseiben ötletes és elegáns, de nem ártana, ha kevésbé idegenkedne az elmélyüléstől.

A kiállítás szobrásza, *Mikus* Sándor képmásokkal mutatkozott be. A fiatal művész szerencsésen indul a startnál. Szobrai kiváló technikai tudással készültek, nyugodt tömegekben jelenítik meg az ábrázoltakat. *Mikus* Pátzay Pál tanítványa, mesterétől szolid technikai tudást sajátított el s megtanulta tőle, hogy a plasztika törvényszerűségei mindenek előtt valók. Karakterábrázoló képessége elsősorban portrészobrászá-

avatja s ezen az úton még szép eredmények várnak reá.

Tamás-galéria.

A Tamás-galériában Schubert Ernő gyűjteményes kiállítása nyílt meg. Schubert a párisi iskola hívének mutatkozik, azonban azt kell hinni, hogy az új francia mesterek munkáit nem annyira eredetiekből, hanem folyóiratok képeiből ismeri. Erre vall

legalább is, hogy tónusos képei, melyeken a barnák nagy szerepet játszanak, inkább formailag mint színben franciásak. Formában túlságosan ragaszkodik mintaképeihez, e téren munkásságában semmiféle egyéni leleményt nem tudunk felfedezni, épp ezért a művész tehetségének megítélését arra az időre kell halasztanunk, mikor a mintaképek már nem játszanak ily kizárólagos szerepet.

Genthon István.

Zene.

Haydn.

Az idei hangversenyek túlnyomóan a Haydn-centenárium jegyében folynak le. Éppen olyan sokat játszanak Haydntól, mint amilyen sokat összeírnak Haydnról. Szinte kifogyhatatlan azon cikkek száma, amelyek az ilyen «aktualitást» kiaknázva, újra felfrissítik a régi adatokat. Sajnos, az igazság azonban az, hogy a Haydn-kutatások ma még nagyon hiányosaknak mondhatók. Haydn teljes munkássága, korszakalkotó jelentősége még nincstudományos módszerességgel tisztázva. Műveinek teljes jegyzéke sincs összeállítva, nem is szólva arról, hogy hány közülök elveszett vagy hozzáférhetetlen. Tekintve, hogy Haydn 30 évet töltött Magyarországon magyar főúr szolgálatában, magától értetődőnek vehetnők, hogy az eddig más hiányában legjobbnak tartott Pohl-féle Haydn-biográfia hiányait magyar zenetudós kutatásai egészítenék ki az Eszterházy-levéltár sok kiaknázatlan kincsei alapján.

Ezek a kutatások volnának hivatva arra is, hogy az eddig közismert derűs, kedélyes «Haydn papa» fogalma helyett az a nagyvonalú, mélyenjáró, úttörő mester jusson érvényre az értékelésben, aki eddig még legkevésbé sem jutott megfelelő méltányláshoz. Minden fiatalkori szimfóniája egy-egy

új probléma, tele zseniális kísérletekkel, az igazi Stürmer és Dränger nyugtalan szellemével. A régi kötött polifon stílus és az új kor koncertáló, homofon principiuma az ő művészetében (főképp quartettjeiben) egyenlítődik ki egy magasabb egységbe. Haydn az átmeneti kor gyermeke, akiben az aneien régime utolérhetetlen szellemi mozgékonytsága, a francia társalgási tónus könnyedsége, virtuozitása, gyors fel fogást feltételező finom fordulatosága egyesül az új humanitás egyszerűségével, a népben gyökerező természetességével.

Fejlődése lassú. Tulajdonképpen csak 50 éves korában áll előttünk az igazi nagy Haydn, aki életének legfontosabb, a hangszeres formákat kiépítő korszakát Eszterházában töltötte (1761—1790). Boldog korszak volt ez a század, a művészekre nézve, amikor egy fenkölt szellemű, igazi arisztokrácia, a «noblesse oblige» elvétől teljesen áthatva, mélyen tiszteli és minden erejével támogatja az igazi tehetségeket. Haydn maecénása, Esterházy Miklós herceg típusa volt a XVIII. század nagy arisztokratájának. Ő tette lehetővé a nagy mester akadálytalan szellemi kibontakozását, amidőn minden eszközt megadott neki arra, hogy anyagi gondok nélkül alkothasson és műveinek hangzását a rendelkezésére álló zenekarral rögtön ki is próbálhassa.